

van zijn hooren als Gods Woord verneemt en in zich opneemt, en waarvan hij vervolgens rekenschap geven kan, is reeds op dat oogenblik niet meer hetzelfde, als wat het tot hem gesproken Woord Gods in zichzelf is. Het is slechts zijn herinnering aan het tot hem gesproken Woord Gods, en zijn verwachting van het nieuw tot hem te spreken Woord Gods. Noch het dat, noch het wat van Gods Woord kan de dogmatiek kennen.

Het geloof beteekent dus niet, dat de kerk meent te bezitten, doch dat ze hoopt, dat haar geschenken wordt. Derhalve bestaat de reflexie van het geloof, juist deze, hierin, dat de kerk het Woord van God en dat van haar zelf uit elkaar weet te houden. Het onderscheid tusschen die twee heeft ze te zien.

De vraag komt nu zoo te staan, of er dan een mogelijkheid bestaat voor de kerk, om haar eigen kerkelijke verkondiging te vergelijken met Gods Woord en daaraan te meten?

Daarover volgende week iets.

K. S.

Alvaardiging.

Jaren geleden heeft Prof. Dr J. Waterink een geval van vertegenwoordiging van een gereformeerde kerkeraad bij een „plechtigheid“ van een ander kerkelijk instituut in een dienst des Woords besproken, en zijn afkeuring er over uitgesproken. De kwestie is sinds nog al eens ter sprake gekomen.

Onlangs was er weer een geval. Plaatsnaam laten we weg; 't gaat om de zaak. Ergens zou een Chr. Geref. Gemeente haar kerkgebouw in gebruik nemen. De kerkeraad der Geref. Kerk zond een deputatie; een predikant van dien kerkeraad hield een toespraak, waarin ongeveer het volgende gezegd werd:

„Was niet mijn bedoeling om te spreken, maar nu U mij daartoe dringt, wil ik een enkel woord zeggen. Wij hebben als kerkeraad gemeend, om aan Uw vriendelijke uitnodiging, hedenavond hier te willen zijn, gevolg te moeten geven. Maar laat me dan ook vrijuit mogen zeggen, wat mij en den kerkeraad op het hart ligt. Het zou ons nog aangenamer zijn geweest, een uitnodiging van U te hebben ontvangen tot een andersoortig samenzijn, tot een samenspreking, waar we ons beiden toch naar Gods Woord Gereformeerd noemen. Art. 28 van onze Geloofsbelijdenis spreekt immers niet alleen van een afscheiden van hen, die niet van de kerk zijn, maar ook van het onderhouden van de eenigheid der geloovigen. Wij behooren niet van elkander gescheiden te zijn. En laat het niet zoo zijn, dat de druk van den vijand van buiten ons tot eenheid dwingt. Veel sterker dan de druk van buiten af, moet zijn de drang van binnen uit, om tot eenheid te komen. Nu is het nationaal niet mogelijk gebleken door afwijzing tot samenspreking van Uw synode, om op dien weg te geraken. Misschien is het dan mogelijk plaatselijk het begin van de oplossing te zoeken. En wanneer Uw prijsstellen op onze tegenwoordigheid hier, mocht beteekenen, dat ook bij U de wens tot eenheid bestaat, dan is hereeniging mogelijk. Onze vreugde kan daarom thans niet onverminderd zijn. Mijn hart gaat uit naar de eenheid van alle Christgelooovigen; een eenheid niet ten koste van de belijdenis, maar een eenheid door de waarheid Gods.

Tot zoover het woord van den gereformeerden predikant.

De christelijke-gereformeerde dominee antwoordde op de toespraken en merkte aan het adres van den spreker van daareven ongeveer het volgende op:

Ja broeder, wij zijn heel dankbaar, dat U vanavond hier bent. Wij hebben het beide waarschijnlijk wel eens anders meegemaakt, zoodat er vijandschap en verwijdering viel te constateeren. Maar God is mijn getuige, dat ook mijn bede steeds weer opklimt tot eenigheid van allen, die tot Sion behooren. Maar wanneer U een samenspreking wenscht, dan moet er eerst weer eenheid komen in de Geref. Kerken. Als 't zoo doorgaat met de Geref. Kerken, als thans blijkt uit den strijd aan de V.U. met de kwesties Vollenhoven en Dooyeweerd, hoewel die thans door curatoren getracht is eenigzins te sussen, dan zal het U steeds meer blijken, dat het besluit van de Chr. Geref. Kerk in 1892 genomen, gerechtvaardigd zal worden. En zoo houden wij vast aan de lijn van 1834 en daarin aan Calvijn.

Tot zoover de gastheerlijke predikant.

Me dunkt, het geval leert al weer, dat het dien kant niet uit moet. We waardeeren, dat de gereformeerde predikant van het geval gemaakt heeft, wat hij er van maken kon in de gegeven omstandigheden. Maar... de omstandigheden waren niet opgelegd; men had met een brief kunnen volstaan, waarin aangetoond werd, waarom de kerkeraad heel het optreden van de uitnodigende gemeenschap veroordeelt, en, hoezeer hij ook tot samenspreken geneigd is, dit niet kan doen in een dienst des Woords, waar ambtelijk de zegen wordt uitgesproken. Tusschen de eene en de andere gemeenschap ligt niet een of ander disputabel accentverschil, maar de kwestie van gehoorzaamheid dan wel ongehoorzaamheid; wie van één van beide zijden daaraan twijfelen mocht, en toch maar in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes bezweert: ik moet hier zijn, en ginds niet, die heeft de ongehoorzaamheid verdubbeld en de wet verdubbeld.

Een dienst des Woords is nu eenmaal geen debating-club. En een man, die meent, ambtelijk te mogen en te moeten optreden in den naam van God Almachtig, kan zich kwalijk in het corset der salonmanieren steken met een ander, die zich eveneens als ambassadeur van Jezus Christus openlijk aandient. Salonmanieren vereischen, dat de gast een toespraak houdt, en de gast-

heer het laatste woord krijgt; hetgeen deze gastheer ook gedaan heeft, overhoop halende, wat hij waarschijnlijk niet weer in elkaar kan zetten, en dingen beweren, die wel in de lijn van Ds Kerstens onwetenschappelijk kwaadspreken, doch niet in die der waarheid liggen. En toen werd er een vers gezongen, en werd de Heere gedankt en werd er de zegen uitgesproken, en was er waarschijnlijk thee in de consistoriekamer.

Maar de absoluteitheid van het recht van Christus, die de ambtelijke opdracht geeft aan wien Hij wil, die is niet vóórgegesteld.

K. S.

„Leeuwarder Kerkblad“.

Dr W. A. van Es heeft op wat wij in ons nr van 28 Mei opmerkten, eenige nieuwe beweringen gedaan, die al weer niet vrij zijn van insinuaties. Zoodra hij de moeite mocht nemen, over te nemen wat wij schreven, zullen wij het ook doen, en antwoorden. Anders lijkt het ons vrij overbodig.

K. S.

Rectificatie.

In ons artikel: Over het „Symbool“ (vorig no.), werd geschreven over Rudolf Otto, als ware deze theoloog nog in leven. Daarom zij even opgemerkt, dat dit artikel reeds meer dan een jaar lang ter drukkerij persklaar gereed lag, doch wegens plaatsgebrek bleef liggen. Inmiddels is Otto gestorven.

K. S.

Is het mijn schuld?

Is het mijn schuld? van P. J. Risseeuw. *)

I.

Als iemand het woord „vliegtuig“ uitsprekt, wat ziet u dan in uw gedachten vóór u? Een vliegtuig natuurlijk, zult u zeggen. Jawel. Maar, stelt u zich dan eenzelfde soort vliegtuig voor, als u b.v. in het jaar 1911 of in het jaar 1927 deed? Natuurlijk niet. Als u nu, in 1937, denkt aan een vliegtuig, zult u onwillekeurig denken aan bijv. 3 motoren. Maar in 1927 zult u, even vanzelf, gedacht hebben aan een vliegtuig met 1 motor. En in 1911 stelde u zich bij het woord „vliegtuig“ wéér iets heel anders voor: een wonderlijk toestel met latten en draden en een geheel aan den wind blootgesteld bestuurder.

Het woord vliegtuig is hetzelfde gebleven en de betekenis eveneens, maar de voorstelling ervan, het begrip is gewijzigd.

En de man, die veel voor vliegmaachines voelt, en die er verstand van heeft, is er dan ook altijd op uit om zijn voorstelling ervan te verrijken. Wordt er een tentoonstelling gehouden, waar nieuwe typen van vliegtuigen te zien zijn, dan is hij er onmiddellijk bij om ze te bekijken, maar meteen ook om zijn kennis uit te breiden en om zijn voorstelling van wat een vliegtuig zijn kan, te verruimen.

Iets van de belangstelling, die in een vliegtuigdeskundige leeft, wanneer hij op een tentoonstelling met nieuwe typen kennismaking, leeft ook in den criticus bij het ontvangen van een nieuwen roman.

Misschien bevalt die vergelijking u maar matig. U zult misschien zeggen: vergelijk dan liever een roman met een auto of een fiets. Want de auto plaatst ons niet meer voor zooveel verrassingen wat zijn constructie betreft en de fiets verandert ook bijna niet meer. Zoo is het immers ook met den roman? Die dateert toch niet van vandaag of gisteren: de moderne roman is toch zeker al wel honderd jaar oud.

En een scherpzinnig lezer zal nog een andere opmerking maken. Hij zal zeggen: het vliegtuig wordt hoe langer hoe beter, omdat het van jaar tot jaar met beter vakmanschap in elkaar wordt gezet. Maar dat is toch met een roman niet zoo. Romans schrijven is een vak, dat je niet leeren kunt, teminste niet op een school. En aan wiskunstige berekeningen heb je daarbij niets.

Dat is allemaal waar. Maar toch is die vergelijking met een vliegtuig wel op haar plaats. De vliegkunst is een jonge kunst. En in het kamp van de Protestantische jongeren worden sinds een tiental jaren voortdurend en met steeds beter gevolg pogingen tot vlucht (in de hoogte wel te verstaan) ondernomen. Hier is een jonge literatuur aan het groeien. En al is de roman nu ook nog zoo oud als uilingsvorm, wanneer er weer een nieuwe volksgroep is, die zulk een vorm aangrijpt om iets te zeggen, dan wordt hij weer jong opnieuw.

De Protestantische volksgroep is een belangrijk deel van ons volk. En ze heeft veel te zeggen, omdat in het Nederlandsche Protestantisme de belangrijkste geestelijke stroomingen, die er in de wereld zijn, uitwerken of naderen. Wel zijn er groote principiële verschillen op theologisch en dogmatisch gebied, maar toch leven hier geestelijke waarden van zulk een kracht en intensiteit, dat er vroeg of laat een Christelijke romankunst moest ontstaan.

De Protestantische volksgroep heeft nog veel te

*) Uitgave van J. H. Kok N.V., Kampen. Dit artikel komt nagenoeg overeen met de lezing voor het Algemeen Programma (N.C.R.V.) op 4 Juni 1937.

zeggen in de kunst, ook omdat ze als zoodanig daarin nog nauwelijks aan het woord is gekomen.

Het is nog een zoeken en een trachten en het zou funest zijn als men meende, dat men er nu al was.

Daarom is het voor ieder, die met de krachten, welke in ons volk leven, medeleeft, van belang om te zien, hoe de jonge christelijke prozakunst zich ontwikkelt.

Vooraf, wanneer er weer eens wat nieuws geprobeerd wordt.

Bartje van Anne de Vries b.v., een voortreffelijk boek, was in zijn genre niet nieuw. De Stille Strijder, van Van Bokhorst, evenmin.

Een boek kan goed zijn en toch zonder baanbrekende betekenis. En een boek kan nieuwe wegen aanwijzen, zonder nu bepaald volkomen gaaf en geslaagd genoemd te kunnen worden.

Vernieuwende betekenis hadden in hun soort wel „Geef je hant te eten“ van G. Mulder en „Burgers in Nood“ van H. M. van Randwijk. Die lijn wordt voortgezet met dit nieuwe boek van P. J. Risseeuw: „Is het mijn schuld?“ Welke lijn is dat, zult ge vragen.

De bewogen curve van het sociaal gevoel en van de Christelijke naastenliefde. En ook: de band aan de kerk, als vergadering van de Christ-geloovigen.

„Is het mijn schuld“ is een kerkelijk-sociale roman. En dat is, in de jonge Protestantische letterkunde, nog iets nieuws. Hier niet de beschrijving van een kinderziel, of van een bepaalde, eigenaardige streek van ons land, maar een worstelen met de vragen van den dag. Die vragen zijn op zichzelf al moeilijk genoeg, maar bovendien brengt de behandeling daarvan in den vorm van een roman weer allerlei nieuwe moeilijkheden met zich mee. En als de schrijver zijn moeilijkheden overwonnen heeft en zijn boek is klaar en gedrukt, dan zijn de moeilijkheden nog niet ten einde, want nu moet het boek ook goed gelezen worden.

Goed lezen is bijna even moeilijk als goed schrijven. En wie dan met een kerkelijk-sociale roman komt, stelt zich bloot aan allerlei misverstanden. Dat is den lezer ook niet heelmaal kwalijk te nemen. De geloovige, medelevende Protestant leest wel veel, maar niet zoozeer romans. En kerkelijke en sociale kwesties... die vindt hij besproken in de pers en op vergaderingen, hoogstens in populair-wetenschappelijke boeken. De vorm, waarin dat gebeurt, is het betoog, gegrond op feiten en cijfers, op overzichten en statistieken. En nu komt daar een roman aan die discussies deelen, zoo maar, zonder inleiding, zonder verklaring. En die romantische stem is nog wel een beetje schuchter door gebrek aan routine, maar meteen toch ook weer zoo fris en nieuw, zoo op den man af, dat iedereen luistert.

Toch, ook bij den meest goeden wil, ligt het misverstand voor de hand. Is het daarom niet van belang, dat gepoogd wordt, bepaalde misverstanden, die kunnen ontstaan, op te helderen?

Om dat te doen, zullen we ons eerst eens verplaatsen in den gedachtengang van iemand, die niet gewend is de hem bekende kerkelijke en sociale vragen in romanvorm behandeld te zien.

Tot welke onjuiste opvattingen dat bij den lezer kan leiden, zal nu terstond blijken. En tevens komen we zoo in het hart van het boek terecht.

De geschiedenis is met enkele woorden deze. Egbert Lemke, een vrijgezel van een jaar of dertig, komt als hulpprediker in een Gereformeerde kerk ergens bij de Noordzee. Hij bewerkt daar het begin van een geestelijken ommekeer, mede door aan te dringen op Christendom van de daad en door daarin zelf het voorbeeld te geven. Hij richt b.v. een bureau van bijstand op, waarin zoowel stoffelijke als geestelijke hulp wordt verleend. Aan het eind van het boek, na nog geen twee jaren in die gemeente te hebben gewerkt, wordt hij tot predikant beroepen in diezelfde gemeente, maar hij geeft er de voorkeur aan hulpprediker te worden ergens in een communistische omgeving in Drente.

In den loop van het boek worden verschillende kwesties aangeroerd, zooals de Oxfordbeweging, het werkloosheidsvraagstuk, het instituut van hulpprediker, de verhouding van ambtsdragers tot gemeente, diaconale voorzorg en sexuele nood bij jonge menschen. Hoe zal nu iemand, die zich voor zulke kwesties interesseert, maar niet gewoon is die in romanvorm behandeld te zien, op Risseeuw's boek reageren? Laten we ons maar eens in zijn gedachtengang verplaatsen.

De z.g. groepsbeweging. De hoofdfiguur van het boek, Egbert Lemke, ontvangt een uitnodiging om met de groep te komen kennismaken. Hij woont dan een getuigenisavond bij, waarop achtereenvolgens een architect, een baron, een schooljuffrouw, een zakenman, een ingenieursvrouw, een socialist en tenslotte de hulpprediker zelf, spreken. Lemke, die half sympathiseert, half afwijzend tegenover de groepsbeweging staat, komt in den loop van den avond in de stemming en getuigt dan aan het slot zelf ook van zijn geloof, zij het dan met dit verschil, dat hij wijst op kerk en sacrament, verbond en doop.

Wie nu als lezer ingesteld is op artikel en brochure, heeft het gevoel, dat dit alles nog maar een begin is. Er zal nog wel veel meer over komen, denkt hij onwillekeurig. Want wat bewijst

ten slotte den kring blijkt bij Wel hoe keeringe Later va Lemke i gesprek keerde groep af Ik kan als teger wonderl zullen zij laatste „zwaarte uitvoer breedte Zoo in roman als rom te staan nog even te lezen. Want be zwaarte werpen zichzelf taire ei thema i houdt, nog ove instituut van dor over dia bij jong steeds v of er e onderwe als romi zijn we spreken, in te bi

Hier z o r g e kerkelij te voorl schudde elkaar h lijk uitv het ondi bij Leml looze jo op den word b werking als de h de geme ten het het voo hoezeer Maar die niet auteur schoude figuur, een jon nemend aan ziel er niet lezer, in pers ha gomarch durende jaren? gemeent praten, kerk, m met feit van een niet, da voorged wijsvoer

Op 23 een twe Op zi iets an beide p een his De li als de i dagen v sluitend omstree studie v letterku ling is s van ver tief voo

